

Bu proje Avrupa Birliđi
tarafından finanse
edilmektedir.

ADALETE ERİŞİM ÇEVİRİ SERİSİ

Çeviri: Ali Riza Çangırılıođlu

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI KOMİTESİ

TAYLOR - YENİ ZELANDA

MAHPUSLARIN OY HAKKI

(3666/2019 SAYILI BAŞVURU)

Medeni ve Siyasal Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme

Dağıtım: Genel
22 Şubat 2024

Orijinal: İngilizce

İnsan Hakları Komitesi

3666/2019 sayılı başvuruyla ilgili olarak İhtiyari Protokol, madde 5 (4) uyarınca Komite tarafından benimsenen görüşler *, **

<i>¹Başvuruyu sunan:</i>	Arthur William Taylor, Sandra Hinemanu Ngaronoa ve Sandra Wilde (avukat Richard Francois tarafından temsil edilmektedir)
<i>Mağduriyet iddiasında bulunanlar:</i>	Başvuru sahipleri
<i>Taraf devlet:</i>	Yeni Zelanda
<i>Başvuru tarihi:</i>	15 Ekim 2019 (ilk sunum)
<i>Belge referansları:</i>	Komite'nin usul kurallarındaki kural 92 uyarınca alınan ve 21 Kasım 2019 tarihinde taraf devlete iletilen kararlar (belge biçiminde yayınlanmamıştır)
<i>Görüşlerin kabul tarihi:</i>	5 Temmuz 2023
<i>Konu:</i>	Mahpusların oy hakları
<i>Usule ilişkin hususlar:</i>	İç hukuk yollarının tüketilmesi; konu bakımından uygulama; iddiaların kanıtlanması; mağdur statüsü
<i>Asli hususlar:</i>	Ahkoyma koşulları; zalimane, gayriinsani veya küçültücü muamele veya ceza; ayrımcılık; ırk temelli ayrımcılık; etkili hukuk yolları; Yerli Halklar; mahpuslara yapılan muamele; oy kullanma ve seçim
<i>Sözleşme'nin Maddeleri:</i>	2 (1)–(3), 5, 7, 10, 25 ve 26
<i>İhtiyari Protokol'ün Maddeleri:</i>	2, 3 ve 5 (2) (b)

¹* Komite tarafından 138inci oturumunda benimsenmiştir (26 Haziran –26 Temmuz 2023).

** Aşağıdaki Komite üyeleri başvurunun incelenmesine katılmıştır: Tania María Abdo Rocholl, Farid Ahmadov, Wafaa Ashraf Moharram Bassim, Rodrigo A. Carazo, Yvonne Donders, Mahjoub El Haiba, Carlos Gómez Martínez, Laurence R. Helfer, Marcia V.J. Kran, Bacre Waly Ndiaye, Hernán Quezada Cabrera, José Manuel Santos Pais, Soh Changrok, Tijana Šurlan, Kobauyah Tchamdja Kpatcha, Teraya Koji, Hélène Tigroudja ve Imeru Tamerat Yigezu.

1. Başvurunun sahipleri, Yeni Zelanda uyruklu Arthur William Taylor, Sandra Hinemanu Ngaronoa ve Sandra Wilde'dır. Bu kişiler, Taraf Devletin, Sözleşme'nin 2 (1)–(3), 5, 7, 10, 25 ve 26 sayılı maddeleri kapsamındaki haklarını ihlal ettiğini iddia etmektedir. İhtiyari Protokol, Taraf devlet için 26 Ağustos 1989 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Başvuru sahipleri, avukat tarafından temsil edilmektedir.

Arka plandaki gerçekler

Yasama geçmişi – mahpusların oy kullanma hakları

2.1 Yeni Zelanda'da, mahpusların oy kullanma haklarını etkileyen mevzuat, son elli yılda birkaç kez değiştirilmiştir. 1956 Seçim Yasası, kısım 42 (1) (b) uyarınca, Yeni Zelanda'da mahkumiyet kararı öncesi herhangi bir ceza infaz kurumunda tutulan kişiler oy kullanmaktan men edilmiştir. Mahpusların oy kullanmasına ilişkin genel yasak 1975 yılında kaldırılmış, ardından 1977 yılında tekrar yürürlüğe konmuştur.

2.2 1986'da yayınlanan bir raporda, Kraliyet Seçim Sistemi Komisyonu mahpuslara yönelik genel oy kullanma kısıtlamasının kaldırılmasını önermiştir. Raporda, Kraliyet Komisyonu, üç yıl veya daha uzun cezalar çeken mahpuslara yönelik olarak üç yıllık seçim döngüsünü dikkate alan ve keyfi uygulama olasılığını en aza indiren bir oy kullanma kısıtlamasının daha haklı olabileceğini belirtmiştir. Önerilen bu kısıtlama, üç yıl veya daha uzun süre ülkede olmayan Yeni Zelanda vatandaşlarının oy kullanma hakkını kaybetmesine benzetilmiştir. 1992 yılında Devlet Avukatına düşünülen kısıtlamanın 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasası ile tutarlı olup olmadığı konusundaki görüşü sorulmuştur. Devlet Avukatı, bu tür bir kısıtlamanın oy kullanma hakkına ilk bakışta bir müdahale içerdiğini ve bu nedenle söz konusu hakkın sınırlandırılmasının makul olup olmadığını, yasalar tarafından öngörülüp öngörülmediğini ve özgür ve demokratik bir toplumda haklı olup olmadığını belirlemek gerektiğini değerlendirmiştir. Devlet Avukatı, suçtan caydırma ve suçu kınama amacının meşru olduğu ve oy kullanma sınırlandırmasının bu amacı - amacı daha ileri taşımak için gerekli olandan daha ileri gitmeyen makul ve orantılı bir şekilde - gerçekleştirmeye çalıştığı sonucuna varmıştır. Kısıtlamanın üç yıl veya daha uzun cezalar çeken mahpuslar için geçerli olması halinde, sadece belirli bir ağırlık seviyesindeki suçlardan hüküm giymiş kişilerle sınırlı olacağından meşru olabileceği şeklinde görüş bildirmiştir.

2.3 1993 yılında bir mahpus, Yüksek Mahkeme nezdinde, 1956 Seçim Yasası uyarınca tüm mahpusların haklarından mahrum bırakılmalarının kendisinin oy kullanma hakkını ihlal ettiği iddiasında bulunmuştur.² Yüksek Mahkeme, genel yasak ile 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasası uyarınca oy kullanma hakkı arasında açık bir ihtilaf bulunduğunu değerlendirmiştir. Bununla birlikte Mahkeme, 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasasının 4^{üncü} kısmına göre, 1956 Seçim Yasasının söz konusu Haklar Yasasına amir olduğu sonucuna varmıştır.

2.4 Ancak Parlamento 1993 yılında 1993 Seçim Yasasını kabul etmiş ve bu yasa 1994'te yürürlüğe girmiştir. 1993 Seçim Yasası, Kısım 80 (1) (d) ile mahpusların oy kullanmasına yönelik genel yasak kaldırılmış ve bunun yerine üç yıl veya daha uzun cezalar çeken mahpusları oy kullanmak için kayıt olmaktan men eden bir hüküm getirilmiştir. Mahpuslar, hapisneden salıverilmelerini takiben, seçmen kütüğüne yeniden kaydedilmek üzere başvurabileceklerdir.

2.5 Yeni Zelanda, 2010 yılında 2010 Seçim Değişikliği (Hükümlü Mahpusların Men Edilmesi) Yasasını ("2010 Yasası") kabul ederek 1993 Seçim Yasası, Kısım 80 (1) (d)'yi değiştirmiştir. 15 Aralık 2010 tarihinde yasalaşan değişiklik sonucunda, 2010 Yasasının uygulanmaya başlanmasından sonra verilen bir hapis cezası gereğince hapishaneye konulan kişiler seçmen olarak kayıt olmaktan men edilmiştir. Dolayısıyla, söz konusu kişiler cezalarını çekerken oy kullanamamıştır. 2010 Yasası, değişikliğe karşı çıkan Başsavcı tarafından 2010 yılında daha önce belirtilen bir görüşe rağmen yasalaşmıştır. Başsavcının görüşüne göre, tüm hükümlü mahpuslara yönelik genel oy kullanma kısıtlaması,

²

Re Bennett (1993) 2 HRNZ 358 (HC).

Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesini ihtiva eden 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasasının 12^{nci} kısmı ile tutarlı değildir.

2.6 Taraf devlet, 25 Şubat 2020 tarihinde, 2010 yılından beri tüm hükümlü mahpuslar için geçerli olan genel seçmen kaydı yasağını kaldıran bir yasa tasarısı sunmuştur. Bu tasarı, seçim yasasını 2010 Yasasının yasalaşmasından önceki - üç yıl veya daha uzun cezalar çeken mahpusların oy kullanmak için kayıt olmaktan men eden - konumuna getirmiştir.³ Parlamento, 24 Haziran 2020 tarihinde yasa tasarısını kabul etmiştir. 29 Haziran 2020 tarihinde, 2020 Seçim (Hükümlü Mahpusların Kayıt Olması) Değişikliği Yasası ("2020 Yasası") yasalaşmıştır.

Başvurunun konusu

2.7 Başvuru sahipleri, Yeni Zelanda'da haklarında verilen ceza kararları gereğince farklı zamanlarda hapse konmuştur.⁴ Mevcut başvuru, başvuru sahiplerinin 2010 Yasasına yerel itirazlarından kaynaklanmaktadır. Bu işlemler ve başvurunun sunulması, 2020 Yasasının kabul edilmesinden önce gerçekleşmiştir. Bu nedenle başvuru sahipleri, hapis cezası çeken tüm mahpuslara yönelik genel oy kullanma kısıtlaması uyarınca başvuruda söz konusu olan zaman dilimi zarfında oy kullanma hakkına sahip değildi.

Ara kararlara yönelik işlemler

2.8 Başvuru sahipleri, 28 Ağustos 2014 tarihinde, Yüksek Mahkeme nezdinde bir adli inceleme ve beyan davası açmıştır.⁵ 20 Eylül 2014 tarihinde yapılması planlanan genel seçimlerde oy kullanma haklarının korunmasına yönelik ara kararlar alınmasını istemişlerdir. 2010 Yasasının meşruiyetine itiraz etmişlerdir. Yüksek Mahkeme, 12 Eylül 2014 tarihli bir kararda, 1993 Seçim Yasası, Kısım 80 (1) (d)'ye ilişkin çok sayıda ve ciddi anayasal eleştirilere rağmen, yasanın iptal edilemeyeceğini değerlendirmiştir.

2.9 Başvuru sahipleri, belirtilmeyen bir tarihte, Yüksek Mahkemenin kararına Temyiz Mahkemesinde itiraz etmiştir. Temyiz Mahkemesi Başkanı, 16 Eylül 2014 tarihinde, davanın açılmasındaki aşırı gecikme gerekçesiyle itirazı reddetmiştir. Bilhassa, başvuru sahipleri haklarından 15 Aralık 2010 tarihinde mahrum bırakılmış, Yüksek Mahkeme nezdindeki davalarını ise 5 Eylül 2013 tarihinde açmıştır.

2.10 Başvuru sahipleri, 19 Eylül 2014 tarihinde, 16 Eylül 2014 tarihli kararın tam bir hakimler heyeti tarafından incelenmesi için Temyiz Mahkemesine başvurmuştur. Başvuru sahipleri, Temyiz Mahkemesi Başkanının, kendilerine henüz yasal haklarının bilincinde olmadıkları daha önceki bir zamanda dava açma yükümlülüğü getirerek hata yaptığını savunmuştur. Başkan, söz konusu genel seçimlerden önce başvuruyu incelemek, bir duruşma yapmak ve bir karar vermek için yeterli zaman olmadığı gerekçesiyle başvurunun incelenmesini reddetmiştir. Bununla birlikte, söz konusu hususun önemli olduğunu belirtmiştir.

Bir tutarsızlık beyanına yönelik işlemler

2.11 Başvuru sahipleri, 5 Eylül 2013 tarihinde, 2010 Yasasının, 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasasının çeşitli hükümleri (oy kullanma hakkını koruyan hüküm dahil) ve 1993 İnsan Hakları Yasasının çeşitli hükümleri ile tutarsız olduğu yolunda bir beyan almak için Yüksek Mahkeme nezdinde bir dava açmıştır. Başsavcı, Yüksek Mahkemeden, Mahkemenin başvuruyu değerlendirmek için yetkisiz olduğu gerekçesiyle başvuruyu reddetmesini istemiştir. Yüksek Mahkeme 11 Temmuz 2014 tarihinde Başsavcının isteğini reddetmiş ve

³ Bu hüküm uyarınca (hem 1993 Seçim Yasası hem de 2020 Yasası uyarınca) müebbet hapis cezası veya tehlikeli suçlulara yönelik önleyici tutukluluk cezaları çeken kişiler de men edilmiştir.

⁴ Başvuru sahipleri ne zaman veya hangi gerekçeyle hüküm giydiklerini veya hapse konduklarını veya cezalarının ne zaman bittiğini belirtmemiştir.

⁵ Yeni Zelanda'da, adli incelemeler Hükümetin idari işlemlerine itiraz etmek için kullanılabilir.

başvuru sahiplerinden davalarını usul yönünden değiştirmelerini ve değiştirilen davayı 10 gün içinde açmalarını istemiştir.

2.12 Yüksek Mahkeme 10 Nisan 2015 tarihinde başvuru sahiplerinin davasının esası hakkında bir duruşma düzenlemiştir. Yüksek Mahkeme, 24 Temmuz 2015 tarihli bir kararda, 2010 Yasasının, 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasası, kısım 12 (a) uyarınca oy kullanma hakkı ile tutarlı olmadığını beyan etmiştir. Başvuru sahipleri, bu beyanın, adli makamlara böyle bir beyanda bulunma yetkisi veren mevzuatın olmadığı bir teamül hukuku ülkesinde verilen ilk tutarsızlık beyanı olduğunu savunmaktadır. Taraf devlete göre, kararın verildiği sırada, Bay Taylor ciddi ve şiddet içeren uyuşturucu suçları nedeniyle 2004 yılında verilen 19 yıllık bir cezayı çekmekteydi; Bayan Ngaronoa 10 Mayıs 2012 tarihinde uyuşturucuyla ilgili ciddi suçlardan 7 yıl 2 ay hapis cezasına çarptırılmıştı ve Bayan Wilde niteliği belirtilmemiş suçlardan 11 Mart 2013 tarihinde verilen 2 yıl 9 aylık bir cezayı çekmekteydi.

2.13 Başsavcı, Yüksek Mahkemenin kararına Temyiz Mahkemesinde itiraz etmiştir. Temyiz Mahkemesi, 26 Mayıs 2017 tarihinde, Yeni Zelanda yüksek mahkemelerinin bir tutarsızlık beyanında bulunmaya yetkili olduğunu teyit etmiştir.

2.14 Akabinde Başsavcı görülebilirlik izni istemiş ve yine Yüksek Mahkemenin tutarsızlık beyanında bulunma yetkisine sahip olmadığı gerekçesiyle Yüksek Mahkemenin kararına Yüce Divanda itiraz etmiştir. Yüce Divan 9 Kasım 2018 tarihinde itirazı reddetmiş, dolayısıyla başvuru sahiplerinin lehine karar vermiştir.

2010 Yasasına itiraza yönelik işlemler

2.15 Başvuru sahipleri, 2016 yılında, Yüksek Mahkemenin tutarsızlık beyanını içeren kararını almalarının ardından, Başsavcı aleyhine Yüksek Mahkeme nezdinde ayrı davalar açmıştır. Diğer hususların yanı sıra, 2010 Yasasının, 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasası kapsamındaki doğal haysiyet, kişisel özerklik, özgürlük, insani muamele ve orantısız ölçüde şiddetli ve küçültücü muamele görmeme hakları ile tutarlı olmadığını savunmuşlardır. Ayrıca, Māori halkı hapishanede aşırı temsil edildiğinden 2010 Yasasının Māori halkına mensup bireylere karşı dolaylı ayrımcılık teşkil ettiğini savunmuşlardır.⁶

2.16 Yüksek Mahkeme, 4 Mart 2016 tarihinde başvuru sahiplerinin davalarını reddetmiştir. Yüksek Mahkeme, diğer hususların yanı sıra, oy kullanma hakkının kaybının, söz konusu terimlerin 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasası, kısım 9'da kullanıldıkları anlamda küçültücü, orantısız ve şiddet içeren muamele olarak nitelendirilemeyeceği; oy kullanma hakkının kaybının, mahpusların birey olarak insani, saygılı ve doğal haysiyet çerçevesinde muamele görme hakkını ihlal etmediği; mevzuat tüm mahpusları eşit şekilde etkilediğinden herhangi bir ayrımcılığın söz konusu olmadığı; ayrıca Māori halkı mensupları normalde hem genel seçimlerde hem de Māori seçimlerinde oy kullanma hakkına sahip olmaları nedeniyle oy kullanma hakkının kaybindan orantısız etkilenmiş olabilecek olmalarına rağmen, bunun - amacı 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasasına yansıtılan - Sözleşme'nin öngördüğü türden maddi bir ayrımcılık oluşturmadığı sonucunda varmıştır.⁷

2.17 Başvuru sahipleri, Yüksek Mahkemenin kararına Temyiz Mahkemesinde itiraz etmiş ve diğer hususların yanı sıra, hapishane nüfusu içinde Māori halkına mensup mahpusların orantısız ölçüde yüksek sayısı dikkate alındığında 2010 Yasasının dolaylı ayrımcılığa yol açacağını savunmuştur. Başvuru sahipleri, yasağın Māori halkı açısından bazı önemli sonuçlarına işaret etmiştir; bu sonuçlar şunlardır: Māori seçimleri ve genel seçimlere ait seçmen kütüklerindeki Māori halkına mensup kişilerin sayısında bir azalma, toplam Māori seçmen nüfusunda bir azalma ve Māori seçim bölgelerinin sayısında bir azalma.

⁶ Başvuru sahipleri ayrıca 2010 Yasasının, oy kullanma hakkının yerleşik hüküm adı verilen ve değiştirilmesi yüzde 75'lik bir çoğunluk gerektiren bir hüküm olması, oysa 2010 Yasasının Temsilciler Meclisinin salt çoğunluğu ile yasalaşmış olması nedeniyle hukuk dışı olduğunu savunmuştur. Taraf devlet, yerleşiklik konusunun mevcut başvuru ile ilgisi olmadığını savunmaktadır.

⁷ Yerleşiklik konusu ile ilgili olarak, Yüksek Mahkeme, yüzde 75'lik nitelikli çoğunluk gerekliliğinin, 2010 Yasasının kabul edilmesi için geçerli olmadığını sonucuna varmıştır.

2.18 Temyiz Mahkemesi, 17 Ağustos 2017 tarihinde, başvuru sahiplerinin itirazını çeşitli gerekçelerle reddetmiştir. Mahkeme, ayrımcılık konusuna ilişkin önceki içtihadına atıfta bulunmuştur; bu içtihadı göre analizin ilk adımı, yasaklanmış bir ayrımcılık temelinde benzer veya karşılaştırılabilir koşullardaki kişiler veya gruplar arasında farklı muamele veya etkiler olup olmadığını sormaktır. İkinci adım, söz konusu muamelenin ayrımcı bir etkisi olup olmadığı ile ilgilidir. Karşılaştırılabilir koşullar altındaki bir kişi veya gruba yasaklanmış bir temelde farklı muamele yapılması, bağlam içinde değerlendirildiğinde, farklı muamele yapılan kişi veya grup için önemli bir dezavantaj doğuruyorsa ayrımcılık teşkil eder. Mahkeme, bu müesses yaklaşımı uygulayarak, uygun karşılaştırmacı grubunun Māori halkına mensup olan ve Māori halkına mensup olmayan mahpuslar olduğunu belirlemiştir. 2010 Yasası tüm mahpuslar için eşit şekilde geçerli olduğundan, Māori halkına mensup olan ve Māori halkına mensup olmayan mahpuslara tamamen aynı şekilde muamele edilmiştir. Bu temelde, önlemin ayrımcılığa yol açtığı söylenemez. Mahkeme, 1993 Seçim Yasası, kısım 80 (1) (d)'nin - Māori halkına mensup kişilerin hapisanede orantısız temsilinin bu kişilerin orantısız ölçüde dezavantajlı olmaları anlamına gelmesi nedeniyle - 1990 Yeni Zelanda Haklar Kanunu uyarınca ayrımcı olduğunun kabul edilmesi durumunda, "aynı durum, mahpusların hayatları üzerinde olumsuz bir etkisi olan tüm hapisane politikaları için de geçerli olacaktır. Mahpusların özgürlüğü, ne yiyecekleri ve yapabilecekleri ve kimlerle arkadaşlık kurabilecekleri ile ilgili sınırlamaların tümü, Māori halkına mensup olan ve olmayan mahpuslar için geçerli olduklarından, aynı temelde eleştirilebilir. Hiçbir mahpus, bu temel özgürlüklerden herhangi birine sahip değildir. Māori halkına mensup mahpuslar, diğer mahpusların sahip olduğu herhangi bir şeyden mahrum değildir. Ayrıca, Māori halkına mensup kişilere ek olarak bazı diğer gruplar da hapisanede aşırı temsil edilmektedir. Örneğin ... hem erkekler hem de gençler hapisanelerde ciddi ölçüde aşırı temsil edilmektedir." demiştir.⁸

2.19 Temyiz Mahkemesi ayrıca başvuru sahiplerinin, Māori seçim bölgeleri (yani oy kullanma alanlarının) Māori seçmen kütüğünün boyutuna göre belirlendiğinden Māori halkına mensup seçmenlerin kaybının Māori halkının oy kullanma haklarını olumsuz etkileyebileceğini yolundaki savını da değerlendirmiştir. Mahkeme, bu savı, Māori seçim bölgelerinin Māori kütüğüne kayıtlı bireylerin sayısına göre değil, nüfus sayımı verilerine göre belirlendiği gerekçesiyle reddetmiştir. Ayrıca, Māori seçim bölgesinin oluşturulması bir pozitif ayrımcılık önlemdir ve pozitif ayrımcılığı kolaylaştıran bir hükmün dolaylı olarak etkisiz bırakılması mutlaka ayrımcılık anlamına gelmemektedir.

2.20 Temyiz Mahkemesi, karşılaştırmacının, önlemin genel Māori nüfusu ile Māori halkına mensup olmayan nüfus üzerindeki etkisi arasında yapılması durumunda, önlemin ayrımcı olup olmayacağını değerlendirerek devam etmiştir. Mahkeme, orantılılık bakımından, diğer gruplara kıyasla Māori halkına mensup kişilerin daha büyük bir yüzdesi hapisanede olduğundan, 2010 Yasasının karşı çıkılan hükmünün Māori halkına mensup olmayan seçmenlerden çok Māori halkına mensup seçmenleri oy kullanma hakkından mahrum bıraktığını değerlendirmiştir. Söz konusu fark, Mahkemenin muamelede dolaylı bir farklılık olduğunu kabul etmesine yetecek kadar yüksektir. Bununla birlikte, Mahkemenin karara vardığı gibi, her bir grubun (yani Māori halkına mensup olanların ve olmayanların) yüzde 1'inden daha azı hapisanede olduğundan, söz konusu fark toplam oy sayısı bakımından önemsiz düzeydedir. Dolayısıyla, yasağın bir grup olarak Māori halkı üzerindeki etkisi, 2010 Yasasının Māori halkı için önemli ölçüde dezavantaj oluşturmayacağı kadar küçüktür. Ayrıca Mahkeme, söz konusu politikanın Māori halkına mensup seçmenler üzerindeki daha sonraki etkilerini halihazırda analiz ettiğini ve başvuru sahiplerinin, Māori halkına mensup seçmenlerin Māori kütüğüne kayıt olma seçeneklerini kullanamadıklarında önemli ölçüde zarar gördükleri yolundaki daha spesifik savlarını kabul edemediğini belirtmiştir.

2.21 Temyiz Mahkemesi, başvuru sahiplerinin 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasası, kısım 9 uyarınca zalimane, gayriinsani ve küçültücü muamele veya cezalardan korunma hakkına

ilişkin savları açısından, oy kullanma kısıtlamasının çarpıcı bir kötü muamele teşkil etmediğini, söz konusu haklardan mahrum bırakılmanın vücut bütünlüğünün sağlanması ile ilgili olmadığını, vücut bütünlüğüne zarar verildiği yolunda bir iddia bulunmadığını ve diğer hapsedme koşulları ile birlikte bir bütün olarak ele alındığında bile, söz konusu haklardan mahrum bırakılmanın bir ihlal kanıtlamak için gerekli eşiğe ulaşmadığını değerlendirmiştir.

2.22 Başvuru sahiplerinin özgürlüklerinden mahrum bırakılmış kişilerin insani bir şekilde ve doğal haysiyetlerine saygı gösterilerek muamele görme haklarıyla ilgili savlarını ele alan Temyiz Mahkemesi, ilgili testin, karşı çıkılan tutumun Yeni Zelanda toplumu tarafından kabul edilemez olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği olduğunu belirtmiştir. Mahkeme, daha önce kabul edilemez olarak değerlendirilen birkaç tutum örneği vermiştir (örneğin hukuk dışı bir şekilde diğer mahpuslardan uzun süre ayrı tutma, hapisane yönetmeliği standartlarının altına düşen kötü hücre hijyeni, yataklar ve kıyafetler, mahkum ruh sağlığının yetersiz izlenmesi ve yetersiz egzersiz koşulları). Mahkeme, 2010 Yasası kapsamındaki oy kullanma kısıtlamasının, bu örneklerin hiçbirinin seviyesine yaklaşmadığını değerlendirmiştir.

2.23 Başvuru sahipleri, 14 Eylül 2017 tarihinde, Temyiz Mahkemesinin yerleşiklik ve ayrımcılık konularındaki kararına Yüce Divanda itiraz etme izni istemiştir. Yüce Divan, 6 Aralık 2017 tarihinde, başvuru sahiplerinin yerleşiklik konusunda itiraz etme izni isteğini kabul etmiş, ayrımcılık konusunda ise reddetmiştir. Yüce Divan, “Ayrımcılık ve Māori halkına mensup kişilerin hapisanede aşırı temsil edilmesi hususları, potansiyel olarak genel veya kamu açısından önemli sorunlar doğurabilir. Ancak bu davanın, bu hususları ve bilhassa bunlar arasındaki kesişimi ele almak için doğru dava olduğunu düşünmüyoruz. Bu hususların çok özel bir bağlamda değerlendirilmesi gereklidir. Ayrıca, bir mevzuat hükmü söz konusudur ve tüm istenen bir beyandır.” demiştir.⁹ Yüce Divan, 26 Mart 2018 tarihindeki bir temyiz duruşmasının ardından, 14 Aralık 2018 tarihli bir kararda başvuru sahiplerinin yerleşiklik ile ilgili itirazını reddetmiştir.

Waitangi Mahkemesi davası

2.24 2014 yılında, Māori halkına mensup iki başvuru sahibi olan Bayan Ngaronoa ve Bayan Wilde, 2010 Yasasının Māori halkının Waitangi Anlaşması uyarınca oy kullanma ve siyasi temsil ve kendi kaderini belirleme hakkından yararlanma haklarını ihlal ettiği iddiasıyla Waitangi Mahkemesi nezdinde bir dava açmıştır. Waitangi Mahkemesi bir hukuk mahkemesi değil, daimi bir soruşturma komitesidir; Taraf devletin Waitangi Anlaşmasının ilkelerini ihlal ettiğine ilişkin iddiaları değerlendirme yetkisine sahiptir. Sadece Māori halkına mensup bireyler Waitangi Mahkemesi nezdinde dava açabilir. Waitangi Mahkemesinin tavsiye kararları, Taraf devlet için bağlayıcı değildir. Bununla birlikte Taraf devlet Mahkemenin bulgularına ve tavsiye kararlarına genellikle kayda değer bir saygı gösterir. Waitangi Mahkemesi, 2019 yılında, 1993 Seçim Yasası, Kısım 80 (1) (d)’nin yürürlükten kaldırılmasını talep eden ve 2014 yılında Bayan Ngaronoa ve Bayan Wilde tarafından açılan davaları da içeren üç davayı ele aldığı *He Aha i Pērā Ai? Māori Halkına Mensup Mahpusların Oy Kullanma Raporu* adlı raporu yayınlamıştır. Waitangi Mahkemesi, Māori halkının 1993 Seçim Yasası, kısım 80 (1) (d)’den orantısız olarak etkilendiğini, bunun da Māori halkına mensup bireylerin seçmen kütüğünden çıkarıldığı önceden mevcut ve halihazırda orantısız olan durumu daha da kötüleştirdiğini değerlendirmiştir. Waitangi Mahkemesi, 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasası, kısım 19’un anlamı kapsamında ayrımcılığı değil, daha ziyade Waitangi Anlaşması ortaya çıkmış olan eşitlik ve koruma ilkelerini ele almıştır. Waitangi Mahkemesi, üç yıl veya daha uzun cezalar çeken mahpuslara yönelik 2010 öncesi oy kullanma kısıtlamasının, Waitangi Anlaşmasını ihlal ettiği sonucuna ulaşmamıştır. Ancak Waitangi Mahkemesi 1993 Seçim Yasası, kısım 80 (1) (d)’nin yürürlükten kaldırılması ve hiçbir mahpus için oy kullanma kısıtlaması olmaması tavsiyesinde

⁹

Yeni Zelanda Yüce Divanı, *Ngaronoa ve diğerleri - Yeni Zelanda Başsavcısı ve diğerleri*, Karar, 06 Aralık 2017, paragraf 2.

bulunmuştur. Başvuru sahipleri, iç hukuk yollarını tükettiklerini savunmaktadır ve aynı hususu başka bir uluslararası organa sunmamışlardır.

Şikayet

3.1 Başvuru sahipleri, Taraf Devletin 2010 Seçim Değişikliği (Hükümlü Mahpusların Men Edilmesi) Yasasını kabul ederek Sözleşme'nin 2 (1)–(3), 5, 7, 10, 25 ve 26^{ncı} maddeleri kapsamındaki haklarını ihlal ettiğini öne sürmektedir.

3.2 Yeni Zelanda'da, mahpusları oy kullanma hakları sık sık siyasi değişikliklere maruz kalmaktadır. Merkez sağ siyasi partiler, mahpusun suçunun ne kadar ağır olduğuna bakılmaksızın genel oy kullanma yasaklarını savunmaktadır. Merkez sol siyasi partiler ise suçlarının ağırlığına bağlı olarak bazı mahpusların oy kullanmasına izin verilmesini savunmaktadır; bu tutum, hapis cezaları için üç yıllık eşik sonucunu doğurmuştur. 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasası uyarınca oy kullanmak temel bir hak olduğundan, genel ve kısıtlı oy kullanma yasakları arasında bu tür bir tereddüt olmaması gereklidir.

3.3 2010 Yasası için oy kullanan Parlamento Üyeleri, mahpusların yarıdan fazlasının Māori halkına mensup olduğunu bildiklerinden, yasanın toplumun belirli bir kesimini hedeflediğini tamamen bilincindeydi. Bir Parlamento Üyesi (yasa aleyhine oy kullanan), yasanın Māori halkına mensup kişilere karşı doğrudan ayrımcılık yaptığını belirtmiş, birkaç Parlamento Üyesi ise hapisteki Māori halkına mensup kişilerin orantısız sayısına atıfta bulunmuştu. 2010 Yasası uyarınca oy kullanma hakkının kaybedilmesi, onur kırıcı bir durum anlamına gelmekteydi. Bay Taylor, yasanın kabul edilmesinin ardından, mahpusların çoğunun oy kullanma haklarını kaybettiklerini bilmediğini belirtti. Bayan Ngaronoa, kendi ülkesinde bir mülteci gibi hissettiğini ve oy kullanmanın, Waitangi Anlaşması uyarınca Māori halkına mensup kişilere garanti edilmiş bir hak olduğunu belirtti. Yüce Divanın, başvuru sahiplerinin ayrımcılık iddiaları ile ilgili olarak Temyiz Mahkemesinin kararına itiraz etme izni başvurusunu reddetmemesi gereklidi.

3.4 2010 Yasası, bireylerin oy kullanma haklarını hapisshaneden salıverilmelerinden sonra bile kısıtlamaktadır. Salıverilme sonrası, oy kullanma hakkının tekrar verilmesi otomatik olarak gerçekleşmemektedir. Hapisten salıverilen birçok birey, okur yazarlık sorunları veya sisteme ilişkin hayal kırıklıkları nedeniyle seçmen kütüğüne tekrar katılmamıştır. Bunun sonucunda, Māori seçmen nüfusu her yıl azalmıştır.

3.5 Başvuru sahipleri, Komite'nin 25 Sayılı genel yorumunda (1996) yer alan ve bir suçtan hüküm giymiş olanlar (paragraf 4 ve 14) dahil olmak üzere oy kullanma hakkı için geçerli olan standartları alıntılarlamaktadır. Kanada Yüce Divanı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Güney Afrika Anayasa Mahkemesi, mahpusların haklarından mahrum bırakılmasının insanlık ve kişinin haysiyeti ideallerini ihlal ettiğini belirtmiştir.¹⁰ Başvuru sahipleri, Evrensel Periyodik İnceleme Çalışma Grubunun Yeni Zelanda'nın ikinci döngü incelemesi hakkındaki raporunu da alıntılarlamaktadır; bu raporda çeşitli Devletler, Māori halkına mensup kişilerin haklarına ilişkin tavsiyelerde bulunmuştur.¹¹ Başvuru sahipleri ayrıca 2014 yılında Yeni Zelanda'ya yapılan bir ziyarete ilişkin raporu da alıntılarlamaktadır; bu raporda Keyfi Gözaltı Çalışma Grubu, Māori halkına mensup kişilerin hapisshane nüfusu içinde aşırı temsil edilmesine ilişkin endişelerini ifade etmiştir.¹²

3.6 Yeni Zelanda'da Māori halkına mensup kişiler, ceza adaleti sistemindeki sistematik yanlılık, hapisshane nüfusu içinde aşırı temsil ve yüksek intihar ve düşük okur yazarlık oranları gibi bazı dezavantajlarla karşı karşıyadır. 2012 yılında yayınlanan resmi istatistiklere göre, Māori halkına mensup kişiler, hükümlü erkek hapisshane nüfusunun yüzde 51'ini ve kadın hapisshane nüfusunun yüzde 58'ini temsil etmektedir. 2012 yılında, Māori halkı Yeni

¹⁰ Kanada Yüce Divanı, *Sauvé - Kanada*, Dava No. 27677, Karar, 31 Ekim 2002, paragraf 35; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Hirst - Birleşik Krallık (No. 2)*, başvuru No. 74025/01, Karar, 6 Ekim 2005, paragraf 36 ve 38; ve Güney Afrika Anayasa Mahkemesi, *August ve Diğer - Seçim Komisyonu ve Diğerleri*, Dava No. CCT 8/99, Karar, 1 Nisan 1999, paragraf 17 ve 18.

¹¹ [A/HRC/26/3](#), paragraf 128.38, 128.76, 128.81–128.84 ve 128.90.

¹² [A/HRC/30/36/Add.2](#), paragraf 54 ve 57.

Zelanda'nın toplam nüfusunun yaklaşık yüzde 15'ini oluşturmaktaydı.¹³ Haklarından mahrum bırakma uygulaması, Māori halkına mensup mahpuslar için Māori halkına mensup olmayan mahpuslara kıyasla daha fazla dezavantaj doğurmaktadır. Bu sonuçlar, özgür ve demokratik bir toplumda ayrımcılık teşkil etmektedir.

Taraf devletin kabul edilebilirlik ve esaslar hakkındaki müşahedeleri

Kabul edilebilirlik

4.1 Taraf devlet, 16 Temmuz 2020 tarihli müşahedesinde, başvurunun çeşitli yönlerinin kabul edilemez olduğunu değerlendirmektedir. Başvuru sahiplerinin madde 2 (1), 7, 10 ve 26 kapsamındaki iddiaları, yerel makamların bu iddiaları incelemiş ve haklarında makul kararlar vermiş olmaları nedeniyle kabul edilemezdir.¹⁴ Komite bir temyiz organı veya dördüncü derece mahkeme değildir ve başvuru sahipleri yerel işlemlerin adilliğine karşı çıkmamıştır. Waitangi Mahkemesinin 2019 yılındaki bulguları, mahkemelerin kararlarının adilliğine herhangi bir şüphe düşürmemektedir. Farklı mahkemeler ve kurullar, aynı konu hakkında farklı sonuçlara ulaşabilir. Başvuru sahipleri Yüce Divanın itiraz etme izni isteklerini reddetmesine karşı çıkmaktadır, ancak Yüce Divan söz konusu isteğin reddedilmesine ilişkin gerekçeli bir karar sunmuştur ve hiçbir yerel veya uluslararası hukuk ilkesi söz konusu isteği kabul etmesini gerektirmemektedir.

4.2 Başvuru sahiplerinin 7 ve 10^{uncu} madde kapsamındaki iddiaları, başvuru sahiplerinin iç hukuk yollarını tüketmemiş olmaları nedeniyle kabul edilemezdir. Başvuru sahipleri, Temyiz Mahkemesinin kararına Yüce Divanda itiraz ederken, Sözleşme'nin sırasıyla 7 ve 10^{uncu} maddelerini iç hukuka dahil eden 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasası, kısım 9 veya kısım 23 (5)'e dayanmamıştır.

4.3 Madde 25 (b) altındaki iddia kabul edilemezdir, çünkü Taraf devlet, söz konusu hüküm kapsamındaki haklarına yönelik her türlü ihlal için başvuru sahiplerine etkili bir hukuk yolu sağlamıştır. Taraf devlet, hüküm giydikleri suçun ağırlığına bakılmaksızın tüm hükümlü mahpuslar için oy kullanmayı kısıtladığından, 2010 Yasasının Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesiyle tutarlı olmadığını kabul etmektedir. Ancak başvuru sahipleri, oy kullanma hakkı ile tutarlı olmadığı gerekçesiyle 2010 Yasasına itiraz etmek için yerel mahkemelere erişebilmiştir. Yüksek Mahkeme başvuru sahiplerinin lehine karar vermiş ve 2010 Yasasının, Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesi kapsamındaki hakları içeren 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasasının 12^{nci} kısmı ile tutarlı olmadığı yolunda resmi bir beyanda bulunmuştur. Yüce Divan, Yüksek Mahkemenin kararının geçerliliğini onaylamıştır. Yüksek Mahkemenin beyanı, Sözleşme'nin anlamı kapsamında etkili bir hukuk yolu anlamına gelmektedir. Taraf devletin, 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasası, kısım 12 ve dolayısıyla Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesi ile tutarlı olmasını sağlamak amacıyla mevzuatı değiştirmek için Parlamento'ya bir yasa tasarısı sunmuş olması, söz konusu hukuk yolunun etkililiğinin bir işareti. Taraf devlet, bu şekilde hareket ederek, mevzuatın mahkemelerin beyanına ve Waitangi Mahkemesinin tavsiyesine bir karşılık olduğunu netleştirmiştir. Alternatif olarak, Komite'nin sadece esas mevzuatın değiştirilmesinin mevcut davada etkili bir hukuk yolu anlamına gelebileceği görüşünde olması halinde, üç yıldan daha kısa cezalar çeken tüm mahpuslara yeniden oy kullanma hakkı veren 2020 Yasasının kabul edilmiş olması, artık söz konusu hukuk yolunu sağlamaktadır.

4.4 Başvuru, Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa açısından tamamen kabul edilemezdir, çünkü bu kişiler İhtiyari Protokol'ün 1^{inci} maddesinin anlamı kapsamında mağdur statüsünde değildir. Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa 2010 Yasasından "gerçekten etkilenmiş" değildir, çünkü bu kişiler seçmen kütüğünden 2010 Yasasının kabul edilmesinden önce çıkarılmıştır. 2010 Yasasının kabul edilmesinden önce, yasa (aslen kabul edildiği şekliyle 1993 Seçim Yasası, kısım 80 (1) (d)), üç yıl veya daha fazla hapis cezası almış mahpusların oy kullanma

¹³

Yeni Zelanda İstatistik Kurumu, *Yeni Zelanda 2012 Resmi Yıllığı* (Wellington, 2013).

¹⁴

Taraf devlet Sözleşme'nin 19^{uncu} maddesine atıfta bulunmuş olsa da, 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasasının ayrımcılık görmeme özgürlüğünü koruyan 19^{uncu} maddesine atıfta bulunması gerekirdi.

haklarını kısıtlamaktaydı. Söz konusu kısıtlama, ağır suçlardan ceza almış mahpuslar ile sınırlı olması bakımından Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesiyle tutarlıydı. Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa, üç yıldan fazla hapis cezaları almışlardı. 2010 Yasası kabul edilmiş olmasaydı, Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa, aslen kabul edildiği şekliyle 1993 Seçim Yasası, kısım 80 (1) (d)'ye tabi olacaktı. Dolayısıyla, bu kişilerin hakları 2010 Yasası ile garanti edilmemiştir. Başvuru sahipleri, aslen kabul edildiği şekliyle 1993 Seçim Yasası, kısım 80 (1) (d)'ye değil, 2010 Yasasının etkisine itiraz etmektedir. Sadece 2010 Yasası sonucunda seçmen kütüğünden çıkarılan Bayan Wilde söz konusu Yasadan fiilen etkilenmiştir.

4.5 Ayrıca, Bay Taylor Māori halkına mensup bir kişi değildir ve dolayısıyla Sözleşme'nin 26^{nci} maddesi kapsamında ırk ayrımcılığı mağduru olduğunu iddia edemez.

Esaslar

4.6 Başvuru, dayanaktan yoksundur. Taraf devlet, Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesi ile ilgili olarak, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin *Scoppola - İtalya (No. 3)* davasındaki kararı dahil olmak üzere bazı uluslararası ve yerel yargı kararlarını alıntılarını almaktadır.¹⁵ Söz konusu davada Mahkeme, sadece üç yıl veya daha fazla ceza almış mahpuslar için geçerli olan bir oy kullanma kısıtlamasının, söz konusu hak üzerinde orantılı ve haklı bir sınırlama olduğunu değerlendirmiştir. Avrupa Birliği Adalet Divanı, ayrı bir davada, Fransa tarafından beş yıl veya daha uzun cezalar çeken mahpuslar için uygulanan benzer bir kısıtlamanın, oy kullanma hakkı üzerinde yasalara uygun, makul ve orantılı bir kısıtlamayı temsil ettiğine karar vermiştir.¹⁶ Birlikte ele alındıklarında, alıntılanan – Komite'nin 25 sayılı genel yorumu (1996) ile tutarlı – çeşitli kararlar, aşağıdaki önermeleri savunmaktadır: (a) suçtan caydırmanın ve suçu kınamanın sağladığı kamu yararı, belirli ağırlıkta bir suç oluşturan bir davranış nedeniyle ceza çekmekte olan kişilerin oy kullanma hakkının sınırlandırılması için makul bir temel sağlayabilir; (b) tüm mahpusların oy kullanması üzerindeki genel bir kısıtlama, nadiren bu amaca ulaşmaya yönelik makul ve orantılı bir araç olacaktır ve (c) sadece belirli uzunlukta bir cezayı çeken mahpuslar için geçerli olan, dolayısıyla sadece belirli ağırlıkta bir suçtan hüküm giymiş olan mahpusları etkileyen kısıtlamalar, oy kullanma hakkı üzerinde orantılı bir sınırlamayı temsil edebilir.

4.7 Taraf devlet, üç yıl veya daha uzun cezalar çeken mahpuslara yönelik 2010 öncesi (ve 2020 sonrası) kısıtlamanın, Sözleşme'nin 25^{nci} maddesinin yanı sıra 10 (3) sayılı maddesine uygun olmasına ilişkin çeşitli nedenleri açıklamaktadır. Oy kullanma kısıtlaması, sadece mahpusların cezalarını çektiği süre boyunca geçerli olmuştur. Mahpus, salıverilmesini takiben, seçmen kütüğüne yeniden kaydedilme hakkı kazanmıştır. Taraf devlet, 2010 Yasasının, Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesi kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal ettiğini kabul etmiştir. Başvuru sahipleri, Yüksek Mahkemeden alınan bir tutarsızlık beyanı ve (2020 Yasası yoluyla) iç hukukta yapılan ve Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesiyle tutarsızlığı ortadan kaldıran değişiklik şeklinde bir hukuk yoluna kavuşmuştur. Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa ağır suçlardan dolayı ceza çekmekteydi ve 2010 öncesi oy kullanma kısıtlamasına tabi olacaktı.

4.8 2010 Yasası, Sözleşme'nin 2 (1) ve 26^{nci} maddeleri açısından, Temyiz Mahkemesi tarafından belirtilen nedenlerle ayrımcılığa yol açmamıştır. Komite nezdinde, başvuru sahipleri, yerel mahkemeler nezdinde sunmadıkları bir savı, yani 2010 Yasasının Māori halkına mensup kişileri haklarından mahrum bırakmayı amaçladığını öne sürer görünmektedir. Sadece açık kanıtlar temelinde bu tür ağır bir iddiada bulunulabilir ve başvuru sahipleri bu tür kanıtlar sunmamıştır. Başvuru sahipleri tarafından alıntılanan yorumlar yasa tasarısına karşı çıkan Parlamento Üyeleri tarafından yapılmıştır; bu yorumlar, tasarı lehine oy kullanan kişilerin amacına ışık tutmamaktadır. Parlamento Üyeleri orantısız sayıda Māori halkına mensup kişinin hapisanede olduğunu bilincinde olsalar dahi, bu

¹⁵ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Scoppola - İtalya (No. 3)* davası, Başvuru No. 126/05, Karar, 22 Mayıs 2012.

¹⁶ Avrupa Birliği Adalet Divanı, *Delvigne - Commune de Lesparre-Médoc ve Préfet de la Gironde* davası, Dava No. C-650/13, Karar, 6 Ekim 2015.

durum yasa tasarısı lehine oy kullanan kişilerin amacının Māori halkına mensup kişileri haklarından mahrum etmek çıkarımında bulunmaya izin vermez. Görünüşe göre, 2010 Yasası tüm mahpuslar için eşit şekilde geçerlidir. Hapishane nüfusu içinde Māori halkına mensup kişilerin yüzdesinin orantısız ölçüde yüksek olması, doğrudan bir ayrımcılığa işaret etmez. Söz konusu önlemin dolaylı olarak ayrımcı olup olmadığını değerlendirme amacı için uygun karşılaştırmacı grup, Māori halkına mensup olan ve Māori halkına mensup olmayan mahpus gruplarıdır. Uygulamada, 2010 Yasası Māori halkına mensup olan ve Māori halkına mensup olmayan mahpusları eşit şekilde etkilemektedir. Bu nedenle, dolaylı olarak ayrımcı değildir. 2010 Yasasının daha geniş kapsamlı Māori halkına mensup olan ve Māori halkına mensup olmayan seçmen nüfusu üzerindeki farklı etkisinin karşılaştırıldığı alternatif yaklaşım benimsenirse, Māori halkına mensup kişilerin önemli ölçüde daha yüksek bir oranının hapishanede olması, bu durumun Māori halkına mensup seçmen nüfusu üzerinde orantısız bir biçimde daha büyük bir etkiye sahip olacağı anlamına gelir. Bununla birlikte, herhangi bir zamanda hapishanedeki Māori halkına mensup olan ve Māori halkına mensup olmayan seçmen nüfusu oranlarının çok düşük olduğu dikkate alındığında, kısıtlamanın etkisi, bir grup olarak Māori halkına mensup olan seçmenler için önemli bir dezavantaja neden olmayacak kadar küçüktür.

4.9 Sözleşme'nin 7^{nci} maddesi ile ilgili olarak, başvuru sahiplerinden biri, oy kullanma kısıtlamasının kendisini bir göçmen veya bir mülteci gibi hissetmesine neden olduğunu belirtmiştir. Bu beyanat, başvuru sahipleri tarafından ruhsal sıkıntıya ilişkin sunulan yegane kanıttır ve gayriinsani veya küçültücü muamele veya ceza uygulandığını belirlemek için yeterli değildir. Komite'nin ve İşkenceye Karşı Komite'nin içtihi, bir oy kullanma kısıtlamasının gayriinsani muameleyle neden olabileceğini göstermemektedir.

4.10 Taraf devlet, Sözleşme'nin 10^{uncu} maddesi ile ilgili olarak, söz konusu kümülatif şartların - mevcut davada ulaşılmayan - asgari bir ciddiyet eşiğine ulaşması gerektiğini belirten birçok Komite görüşüne atıfta bulunmaktadır. Yerel mahkemeler, başvuru sahiplerinin savlarını, Sözleşme'nin 10^{uncu} maddesi ve asgari bir insani muamele seviyesi ile tutarlı gerekçelerle reddetmiştir.

Başvuru sahiplerinin, Taraf devletin kabul edilebilirlik ve esaslar hakkındaki müşahedelerine ilişkin yorumları

5.1 Başvuru sahipleri, 17 Aralık 2021 tarihli yorumlarında, Taraf devletin yukarıdaki 4.1 sayılı paragrafta yer alan savlarına yanıt vermekte ve haklarına ilişkin en güvenilir yorumun Taraf devletin en yüksek mahkemesi tarafından sağlanmadığını değerlendirmektedir. Başvuru sahipleri, Komite'nin bir temyiz organı görevi görmesini talep etmemektedir.

5.2 İç hukuk yollarının tüketilmesi ile ilgili olarak, başvuru sahipleri, Yüce Divana itiraz etme iznine yönelik başvurularında Sözleşme'nin 7 ve 10^{uncu} maddeleri kapsamındaki iddialarına özellikle dayanmamakla birlikte, söz konusu başvuruya ilişkin kararına bakıldığında, Divanın söz konusu hakların başvuru sahiplerinin ırk ayrımcılığı iddiasından kaynaklandığının veya bununla kesiştiğinin bilincinde olduğu sarihtir.

5.3 Başvuru sahipleri, Taraf devletin Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesinin ihlali için halihazırda etkili bir hukuk yoluna eriştikleri yönündeki görüşünü reddetmektedir. Yüksek Mahkemenin bulunduğu tutarsızlık beyanı etkili bir hukuk yolu değildir, çünkü Mahkeme, yürütme veya yasama organlarına tutarsızlığı düzeltme talimatı vermemiştir. 2020 Yasası, üç yıl veya daha uzun cezalar çeken mahpusların oy kullanmasına izin vermemektedir. Sonuç olarak, Bay Taylor veya Bayan Ngaronoa için bir hukuk yolu sağlamamaktadır. Dahası, 2020 Yasası daha sonraki hükümetler tarafından kaldırılabilir veya değiştirilebilir.

5.4 Taraf devletin savının aksine, üç başvuru sahibinin hepsi 2010 Yasasına karşı çıkmak için mağdur statüsüne sahiptir. Yasa tüm mahpusları haklarından mahrum bıraktığından, cezalarının uzunluğu konuyla ilgili değildir. Taraf devletin iddiası geçerli olsa bile, Bayan Wilde üç yıldan daha az bir ceza çekmektedir.

5.5 Cezaları üç yıllık eşiğin üzerinde olduğundan, 2020 Yasası uyarınca Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa'nın oy kullanmalarına izin verilmemektedir. Ancak bu durum, bu kişilerin yasanın meşruiyetine karşı çıkmaktan alıkoymamıştır. Yerel mahkemelerden birisi, Bay Taylor'ın, yasayla mahpusların oy kullanma hakkına getirilen üç yıllık sınırlamaya karşı çıkabilecek konumda olabileceğini belirtmiştir.

5.6 Temyiz Mahkemesi, Sözleşme'nin 2 ve 26^{nci} maddeleri ile ilgili olarak, 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasasının - Sözleşme'nin 26^{nci} maddesinden daha kısıtlayıcı olan - 19^{uncu} maddesi kapsamındaki ayrımcılık yapmama hükmüne atıfta bulunmuştur. 2010 Yasasının doğrudan ayrımcılık yapmadığı doğru olmakla birlikte, Māori halkına mensup kişiler hapisanede orantısız bir şekilde temsil edildiğinden bu yasa herkes için eşit şekilde geçerli değildir. Temyiz Mahkemesinin (karşılaştırmacı gruplar ile ilgili) analizi kusurludur. Yasa Māori halkına mensup mahpusları Māori halkına mensup olmayan mahpuslardan daha ağır etkilememekle birlikte, maddi eşitlik, Māori halkı ile ilgili seçim yasalarına dayanak oluşturmaktadır. Temyiz Mahkemesi, Māori halkına mensup olan ve Māori halkına mensup olmayan grupları karşılaştırırken, haksız ölçüde yüksek bir maddesellik standardı uygulamıştır. 2019 yılında Waitangi Mahkemesi, aşağıdaki dört etken göz önüne alındığında Māori halkının 2010 Yasasının karşı çıkılan hükmünden orantısız bir şekilde etkilendiği sonucuna varmıştır: (a) Māori halkına mensup kişiler, özellikle hafif suçlar için Māori halkına mensup olmayan kişilerden daha fazla hapsedilmektedir; (b) Māori halkına mensup gençlerin hapsedilme olasılığı Māori halkına mensup olmayan kişilerden daha fazladır, bu da pozitif oy kullanma alışkanlıklarının gelişimini engellemiştir; (c) haklarından mahrum bırakmanın pratik etkisi, bireysel mahpuslar üzerindeki etkisinden daha kapsamlı olmuştur, bu da Māori halkına mensup kişilerin whanau'larını¹⁷ ve toplumlarını etkilemiştir ve (d) Yasa, salıverilen mahpuslar arasındaki düşük tekrar kaydolma oranları nedeniyle fiili bir kalıcı men etme görevi görmüştür. Māori seçmen kütüğündeki Māori halkına mensup kişilerin sayısı ile Māori seçim bölgelerinin toplam sayısı arasındaki illiyet bağı açıktır. Tıpkı Māori seçim bölgelerinin sayısı 1993'te 4 iken 2008'de 7'ye yükselmesi gibi, Māori seçmen kütüğündeki Māori halkına mensup kişilerin sayısı da 1993'te 101.585 iken 2008'de 229.666'ya yükselmiştir. Ayrıca 2009 yılında, Māori halkına mensup tüm kişilerin Māori seçmen kütüğüne kayıt olmuş olması halinde yaklaşık 13 Māori seçim bölgesi olacağı tahmin edilmiştir. Temyiz Mahkemesi, hatalı bir şekilde, Māori seçim bölgeleri sayısının Māori halkına mensup mahpusların men edilmesinden etkilenmediği sonucuna ulaşmıştır. Bilirkişiler, Waitangi Mahkemesini, haklardan mahrum bırakmanın Māori seçim bölgelerinin sayısını bastırabileceği konusunda bilgilendirmiştir. Başvuru sahipleri, Temyiz Mahkemesinin belirttiği gibi, Māori halkına mensup mahpusların oy kullanan Māori toplumuna oranının yüzde 1'in biraz altında olduğunu kabul etmektedir. Bununla birlikte Kanada Yüce Divanı, Kanada'daki aynı soruna ilişkin analizinde aynı karşılaştırmacıyı kullanmış ve oy kullanma yasağının halihazırda dezavantajlı Yerli Halklar üzerindeki orantısız etkisini dikkate aldığından farklı bir sonuca ulaşmıştır.¹⁸ Bu etken, Temyiz Mahkemesi tarafından dikkate alınmamıştır.

5.7 Sözleşme'nin 7^{nci} maddesi ruhsal sıkıntıları ve 10^{uncu} maddesi psikolojik bütünlüğü ve haklardan genel olarak mahrum bırakmayı kapsamaktadır.

Komite nezdindeki hususlar ve işlemler

Kabul edilebilirliğin değerlendirilmesi

6.1 Bir başvuruda yer alan herhangi bir iddia değerlendirilmeden önce, Komite'nin kendi usul kurallarında yer alan kural 97 uyarınca başvurunun İhtiyari Protokol kapsamında kabul edilebilir olup olmadığına karar vermesi gereklidir.

¹⁷ Māori ve kabile dünya görüşü temelinde, whanau terimi örneğin geniş aile grupları anlamına gelebilir. Bkz. <https://teara.govt.nz/en/whanau-maori-and-family/print>.

¹⁸ *Sauvé - Kanada*, paragraf 60.

6.2 Komite, İhtiyari Protokol'ün 5 (2) (a) sayılı maddesi gereğince, aynı konunun diğer herhangi bir uluslararası soruşturma veya çözüm usulü kapsamında incelenmediğini belirlemiştir.

6.3 Komite, Taraf devletin, başvuru sahiplerinin Sözleşme'nin 7 ve 10^{uncu} maddeleri kapsamındaki iddiaları ile ilgili olarak iç hukuk yollarını tüketmedikleri yönündeki savını dikkate almaktadır. Komite ayrıca başvuru sahiplerinin Yüce Divana itiraz etme iznine yönelik 14 Eylül 2017 tarihli başvurularında söz konusu iddiaların esasına dayanmadıklarını kabul ettiklerini dikkate almaktadır. Başvuru sahipleri, Yüce Divanın 9 Kasım 2018 tarihli kararında, başvuru sahiplerinin ırk ayrımcılığı iddiasının Sözleşme'nin 7 ve 10^{uncu} maddeleriyle kesiştiğini gösterdiğini savunmaktadır, ancak Komite bu kararın, Divanın söz konusu maddelerin esasını incelediğine işaret etmediği görüşündedir. Ayrıca Komite, Taraf Devletin, başvuru sahiplerinin Sözleşme'nin 26^{ncı} maddesi kapsamındaki - 2010 Yasasının ırk ayrımcı bir yasama amacına dönük olduğu - iddialarını yerel makamlar nezdinde ileri sürmedikleri yönündeki savını dikkate almaktadır. Komite, başvuru sahiplerinin söz konusu iddiayı Yüce Divan ve Temyiz Mahkemesi nezdinde ileri sürdüklerine dair yanıtını dikkate almaktadır, ancak söz konusu savunmayı kanıtlamak için mahkeme başvurularının kopyalarını sağlamadıklarını ve itiraz etme isteklerinde Yüce Divan nezdinde yasama amacı hususunu ileri sürdüklerini iddia etmediklerini müşahade etmektedir. Buna göre Komite, başvuru sahiplerinin Sözleşme'nin 26^{ncı} maddesi uyarınca (yasama amacı ile ilgili), iddialarının bu yönüyle ilgili olarak iç hukuk yollarını tükettiklerini kanıtlamadıklarını değerlendirmektedir. Yukarıda belirtilen nedenlerle, İhtiyari Protokol'ün 5 (2) (b) sayılı maddesi, Komite'nin başvuru sahiplerinin Sözleşme'nin 26^{ncı} maddesi kapsamındaki iddialarının bu yönünü ve Sözleşme'nin 7 ve 10^{uncu} maddeleri kapsamındaki iddialarını incelemesini engellemektedir.

6.4 Komite ayrıca Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa'nın, söz konusu yerel yargılamaların konusu 2010 Yasasının meşruiyeti olmasına rağmen Sözleşme'nin 25^{inci} maddesi kapsamındaki haklarının geri verilmediği, çünkü 2020 Yasası uyarınca oy kullanamadıkları şeklindeki iddialarını da dikkate almaktadır. Bununla birlikte Komite, başvuru sahiplerinin, Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa'nın 2020 Yasasının meşruiyetine yerel seviyede itiraz edebilecekleri ve Bay Taylor'a yerel bir mahkeme tarafından bunu yapabilecek konumda olduğu konusunda bilgi verildiği şeklindeki beyanını da dikkate almaktadır. Buna göre Komite, Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa'nın 2020 Yasasına itiraz etmeye yönelik iç hukuk yollarını tükettiklerini kanıtlamadıklarını değerlendirmektedir. Bu nedenle, Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa'nın Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesi kapsamındaki iddialarının söz konusu yönü, İhtiyari Protokol'ün 5 (2) (b) sayılı maddesi uyarınca kabul edilemezdir.

6.5 Komite, içtihadını hatırlatmaktadır; bu içtihadı göre, Sözleşme'nin 2 ve 5^{inci} maddelerindeki hükümler Taraf devletlere genel yükümlülükler getirmekte ve ayrı ayrı uygulandıklarında, İhtiyari Protokol kapsamındaki bir başvuruda iddialara yol açmamaktadır.¹⁹ Bu nedenle Komite, başvuru sahiplerinin Sözleşme'nin 2 (1)-(3) ve 5 sayılı maddeleri kapsamındaki iddialarının, İhtiyari Protokol'ün 3^{üncü} maddesi uyarınca *konu bakımından* kabul edilemez olduğunu ifade etmektedir.

6.6 Komite, Taraf devletin, başvurunun Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa açısından tamamen kabul edilemez olduğu, çünkü söz konusu kişilerin 2010 Yasasından gerçekte etkilenmediği yönündeki savını dikkate almaktadır. Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa 2010 Yasası yürürlüğe girdiğinde üç yıldan daha uzun hapis cezaları çekmekte olduklarından, 1993 Seçim Yasası uyarınca daha önceden mevcut oy kullanma kısıtlamalarına tabiydi ve bu nedenle zaten seçmen kütüklerinden çıkarılmışlardı. Komite, kendi içtihadına göre, bir bireyin - İhtiyari Protokol'ün 1^{inci} maddesi bakımından - Sözleşme kapsamında korunan bir hakkın ihlal edilmesinin mağduru olduğunu, ancak söz konusu ihlalden gerçekten etkilenmiş

¹⁹

Örneğin *M.L. - Hırvatistan* (CCPR/C/127/D/2505/2014), paragraf 6.4; *Devi Maya Nepal - Nepal* (CCPR/C/132/D/2615/2015), paragraf 6.6 ve *Billy ve ark. - Avustralya* (CCPR/C/135/D/3624/2019), paragraf 7.4.

olması durumunda iddia edebileceğini hatırlatmaktadır.²⁰ Bu da, ya bir Taraf devletin eylemleri veya ihmali yoluyla iddia sahibinin hakkını kullanmasını halihazırda olumsuz etkilediğinin veya mevcut mevzuata veya adli veya idari bir karar veya uygulamaya bağlı olarak söz konusu olumsuz etkinin her an meydana gelebileceğinin gösterilmesini gerektirir.²¹ Komite, Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa'nın nispeten daha az kısıtlayıcı olan 1993 Seçim Yasası uyarınca oy kullanmak için kayıt olmaktan men edilmekle birlikte, daha kısıtlayıcı olan 2010 Yasasının koşulları uyarınca men edilmiş olarak kaldıklarını dikkate almaktadır. Komite ayrıca, başvuru - 2010 Yasasının yürürlükte olduğu - 2019 yılında sunulduğu sırada başvuru sahiplerinin hiçbirinin oy kullanma hakkına sahip olmadığını dikkate almaktadır. Buna göre Komite, Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa'nın, İhtiyari Protokol'ün 1^{inci} maddesinin amacı açısından, 2010 Yasasından gerçekten etkilendikleri görüşündedir.

6.7 Komite, Taraf devletin, Sözleşme'nin 25^{inci} maddesi kapsamındaki iddianın kabul edilemez olduğu, çünkü Taraf devletin başvuru sahiplerine bu ihlal için halihazırda çözüm yolları sağladığı yönündeki görüşünü dikkate almaktadır (yani, 2010 Yasasının oy kullanma haklarını ihlal ettiğinin adli olarak kabul edilmesi ve mahpusların oy kullanması üzerindeki genel yasağı kaldıran 2020 Yasasının yürürlüğe girmesi). Komite, bir Sözleşme ihlalinin bir başvuru yapılmadan önce yerel düzeyde çözüldüğü durumlarda, Komite'nin herhangi bir mağduriyet statüsü bulunmaması nedeniyle başvuruyu kabul edilemez olarak değerlendirebileceğini hatırlatmaktadır.²² Diğer taraftan, iddia edilen çözüm başvurunun yapılmasından sonra sağlandığında, Komite bir Sözleşme ihlali olup olmadığını ele alabilir ve ardından çözümün yeterliliğini inceleyebilir.²³ Komite, mevcut davada, çözüm yollarından biri (Yüksek Mahkemenin tutarsızlık beyanı) başvurunun yapılmasından önce sağlanmış olmakla birlikte, kendi başına bu beyanın başvuru sahiplerinin oy kullanmasına olanak sağlamadığını dikkate almaktadır. Diğer çözüm yolu (2020 Yasasının kabul edilmesi yoluyla 2010 Yasasının geçersiz bırakılması), başvurunun yapılmasından sonra sağlanmıştır. Komite, başvurunun yapıldığı sırada, başvuru sahiplerinden hiçbirinin oy kullanma hakkına sahip olmadığını hatırlatmaktadır. Dolayısıyla Komite, kabul edilebilirlik açısından, başvuru sahiplerinin Sözleşme'nin 25^{inci} maddesi uyarınca oy kullanma hakkı verilmemesi ile ilgili iddiaları bakımından genel anlamda mağdur statüsüne sahip olduklarını değerlendirmektedir.

6.8 Ancak başvuru sahiplerinin, Taraf devletin yasama ve siyasi geçmişi göz önüne alındığında 2020 Yasasının gelecekte aleyhlerine değiştirilebileceği şeklindeki savı, Komite'nin inceleme yetkinliğine sahip olmadığı farazi bir Sözleşme ihlali ile ilgilidir.²⁴ Bu nedenle Komite, başvuru sahiplerinin Sözleşme'nin 25^{inci} maddesi uyarınca iddialarının söz konusu yönü açısından mağdur statüsüne sahip olmadıklarını ve dolayısıyla bu hususun İhtiyari Protokol'ün 1^{inci} maddesi uyarınca kabul edilebilir olmadığını değerlendirmektedir.

6.9 Komite, Taraf devletin, Bay Taylor'ın Sözleşme'nin 26^{ncı} maddesi kapsamındaki iddiasının kabul edilebilir olmadığı savını dikkate almaktadır. Komite, başvuruya göre, Bay Taylor'ın Māori halkına mensup olmadığını ve ayrımcılık iddiasını açıklamadığını dikkate almaktadır. Komite, bu nedenle başvurunun söz konusu yönünün, Bay Taylor ile ilgili olarak İhtiyari Protokol'ün 2^{nci} maddesi uyarınca yeterince kanıtlanmış olmadığını değerlendirmektedir.

6.10 Komite, Taraf devletin, başvuru sahiplerinin Sözleşme'nin 26^{nci} maddesi kapsamındaki iddiasının kabul edilebilir olmadığı, çünkü bu iddianın, adilane işlemlerin ardından makul kararlar vermiş olan yerel makamlar tarafından halihazırda değerlendirilmiş olduğu yönündeki savunmasını dikkate almaktadır. Komite, böyle bir değerlendirme veya uygulamanın açıkça keyfi olduğu veya bariz bir hata veya adaleti sağlamaktan kaçınma

20 Örneğin *X - Macaristan* (CCPR/C/125/D/2901/2016), paragraf 6.3.

21 *Teitiota - Yeni Zelanda* (CCPR/C/127/D/2728/2016), paragraf 8.4.

22 *Wilson - Filipinler* (CCPR/C/79/D/868/1999), paragraf 6.3 ve *Minogue - Avustralya* (CCPR/C/82/D/954/2000), paragraf 6.2.

23 *Wilson - Filipinler*, paragraf 6.3.

24 *V.M.R.B. - Kanada*, Başvuru No. 236/1987, paragraf 6.3.

anlamına geldiği veya mahkemenin kendi bağımsızlık ve tarafsızlık yükümlülüğünü bir başka şekilde ihlal ettiği gösterilmedikçe, belirli bir davada hakikatleri ve kanıtları veya yerel mevzuatın uygulamasını gözden geçirme görevinin genellikle Taraf Devletlerin mahkemelerine ait olduğunu hatırlatmaktadır.²⁵ Komite, ikinci zikredilen standardın öncelikle yerel mevzuatın esası değil icrası için geçerli olduğunu dikkate almaktadır. Bunun aksine Komite, başvuru sahiplerinin Sözleşme'nin 26^{nci} maddesi kapsamındaki iddiasının özünün, 2010 Yasasının esasının Māori halkına mensup mahpuslar olarak Bayan Ngaronoa ve Bayan Wilde'ı farklı bir şekilde etkilemesi olduğunu değerlendirmektedir. Başvuru sahipleri söz konusu hususun Temyiz Mahkemesi tarafından yapılan analizine karşı çıkmakla birlikte, başvuru sahiplerinin savları Temyiz Mahkemesinin Yasayı uygulama şekinden ziyade Yasanın lafzından kaynaklanmaktadır. Komite, bir mevzuat bir Taraf devlet tarafından kabul edildiğinde, söz konusu mevzuatın içeriğinin 26^{nci} madde gereğince ayrımcı olmaması şartına uyması gerektiğini hatırlatmaktadır.²⁶ Buna göre Komite, başvuru sahiplerinin, Bayan Ngaronoa ve Bayan Wilde'ın 2010 Yasasının ayrımcı olduğu öne sürülen etkileri konusunda Sözleşme'nin 26^{nci} maddesi kapsamındaki iddialarını kanıtlamak için - İhtiyari Protokol'ün 2^{nci} maddesinin amacı açısından - yeterli savlar sunmuş olduklarını değerlendirmektedir.

6.11 Komite, yukarıda belirtilen sınırlamalarla birlikte, başvuru sahiplerinin Sözleşme'nin 25 ve 26^{nci} maddeleri kapsamındaki iddialarının kabul edilebilir olduğunu ifade etmekte ve bu iddiaları esasa dair incelemeye geçmektedir.

Esasların değerlendirilmesi

7.1 Komite, İhtiyari Protokol'ün 5 (1) sayılı maddesine göre, başvuruyu taraflarca kendisine sunulan tüm bilgiler ışığında değerlendirmiştir.

7.2 Komite, oy kullanma hakkının yasa ile belirlenen ve nesnel ve makul olan gerekçelere dayanması haricinde askıya alınamayacağını veya men edilemeyeceğini belirttiği 25 sayılı genel yorumunu (1996) hatırlatmaktadır (paragraf 4 ve 14).²⁷

7.3 Komite, Taraf devletçe müşahade edildiği gibi, Yüksek Mahkemenin, 2010 Yasası uyarınca mahpuslara yönelik genel oy kullanma yasağının Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesini ihtiva eden 1990 Yeni Zelanda Haklar Yasasının 12^{nci} kısmı uyarınca oy kullanma hakkı ile tutarlı olmadığı yolunda beyanda bulunduğunu; Yüce Divanın Yüksek Mahkemenin kararını onayladığını ve 2020 Yasası 2010 Yasasını hükümsüz kıldığına, Hükümetin yeni mevzuatın Yüksek Mahkemenin beyanına ve Waitangi Mahkemesinin tavsiyesine bir karşılık olduğunu netleştirdiğini dikkate almaktadır. Komite, müşahadelerinde, Taraf devletin, oy kullanma konusunda hüküm giydikleri suçun ağırlığına bakılmaksızın tüm hükümlü mahpuslar için geçerli bir kısıtlama getirdiğinden, 2010 Yasasının Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesiyle tutarlı olmadığını kabul ettiğini dikkate almaktadır.

7.4 Komite, 2010 Yasasının başvuru sahiplerinin Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesi kapsamındaki haklarını ihlal edip etmediğine ilişkin kendi değerlendirmesinde, Taraf devletin belirli ağırlıkta suçlardan dolayı ceza çeken mahpusların oy verme hakkını sınırlayan tutumunun, bu tür suçlardan caydırarak ve bu suçları kınayarak kamu yararına hizmet etme meşru hedefi ile orantılı olduğunu dikkate almaktadır (yukarıdaki paragraf 4.6'ya bakın). Komite, dosyadaki bilgilerin, ciddi suçlar işlemiş mahpusların haklarından otomatik olarak mahrum bırakılmalarının özel veya genel bir seviyede başka suçlar işlemekten caydırmada etkili olup olmadığını belirtmediğini, dolayısıyla söz konusu hedefle orantılı olup olmadığı hususunda sorular doğurduğunu değerlendirmektedir. Ayrıca Komite, haklarından mahrum bırakmanın, kapalı bir ortamda kaçınılmaz olan kısıtlamalar arasında olmadığını dikkate almaktadır.²⁸ Nitekim Komite, hapsedmenin ve bunun doğal sonucu olan mahrumiyetlerin

²⁵ Genel yorum No. 32 (2007), paragraf 26.

²⁶ Genel yorum No. 18 (1989), paragraf 12.

²⁷ Ayrıca bkz. *Dissanayake - Sri Lanka* (CCPR/C/93/D/1373/2005), paragraf 8.5 ve *Yevdokimov ve Rezanov - Rusya Federasyonu* (CCPR/C/101/D/1410/2005), paragraf 7.4.

²⁸ Genel yorum No. 21 (1992), paragraf 3.

(örneğin ziyaret, hareket ve dış dünya ile iletişim üzerindeki kısıtlamalar ve diğer hapisane kurallarına ve düzenlemelerine uyma yükümlülüğü), ceza gerektiren suçlar için bir ciddi cezalar kümesi oluşturduğunu ve haklarından mahrum bırakmanın ilave ve ayrı bir ceza teşkil ettiğini değerlendirmektedir.²⁹

7.5 Komite, 25 sayılı genel yorumunun (1996) 14^{üncü} paragrafını, mahkumların haklarından mahrum bırakılmasının cezalandırma amacını iletmeye yönelik bir ceza biçimi oluşturması durumunda, haklarından mahrum bırakılmanın makul olup olmadığını tam olarak belirlemek için diğer cezai yaptırım biçimleriyle aynı şekilde net yasal standartlar ve değerlendirmeler uygulanması gerektiği şeklinde yorumlamaktadır.³⁰ Komite, örneğin seçmen veya oy pusulası sahteciliği, seçmenleri baskı altına alma, seçimlere fesat karıştırma ve ilgili medeni haklar ihlalleri, kampanya finansmanı, rüşvet, yolsuzluk, vatan hainliği, isyana teşvik, posta sahteciliği, kimlik hırsızlığı ile ilgili suçlar veya seçimleri, demokratik düzeni, süreçleri veya kurumları veya Devletin kendisini hedef alabilecek diğer suçlardan verilen cezalar gibi belirli durumlar haricinde, oy kullanma hakkından mahrum bırakmanın suçun spesifik niteliği ile ilgili olmadığını müşahade etmektedir. Komite ayrıca, bir Taraf devletin mukim vatandaşları olan mahpusların, söz konusu Devletin yasalarına tabi kalmaya devam ettiklerini ve bu nedenle - zorunlu nedenler haricinde - diğer kişilerle eşit koşullarda demokratik seçim süreçlerine katılma olanağına sahip olmaları gerektiğini değerlendirmektedir. Bu açıdan Komite, söz konusu mahpusların oy kullanma hakları olmadığında, kendi çıkarlarını ve seçilmiş temsilciler tarafından nasıl yönetildiklerini etkileyen siyasi süreçlerden ve kararlardan dışlandıklarını dikkate almaktadır. Bu nedenle Komite, bir adli hüküm veya ceza nedeniyle haklardan otomatik olarak mahrum bırakmanın, suçun niteliği ile haktan mahrum bırakma eylemi arasında makul bir bağlantı olmadığında Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesini ihlal ettiğini değerlendirmektedir. Dolayısıyla, 2010 Yasası böyle bir bağlantı gerektirmediğinden, gerekli makul ve objektif olma standartlarını karşılamamaktadır ve Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesiyle uyumlu değildir.

7.6 Komite, Taraf devletin, Bay Taylor ve Bayan Ngaronoa'nın ciddi uyuşturucu suçlarından hüküm giydikleri ve tarafların ikisinin de Bayan Wilde tarafından işlenen suçları belirtmediği yönünde verdiği bilgiyi dikkate almaktadır. Komite, suçun niteliği ile haktan mahrum bırakma eylemi arasında makul bir bağlantı olmadığından, 2010 Yasasının başvuru sahiplerinin Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesi kapsamındaki haklarını ihlal ettiğini değerlendirmektedir.

7.7 Komite, Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesinin ihlal edildiğini tespit ettiğinden, mevcut davada Sözleşme'nin 26^{ncı} maddesi kapsamındaki diğer iddiayı incelemeyi gerekli görmemektedir.

8. İhtiyari Protokol'ün 5 (4) sayılı maddesi kapsamında hareket eden Komite, kendisine sunulan hakikatlerin, başvuru sahiplerinin Sözleşme'nin 25 (b) sayılı maddesi kapsamındaki haklarının bir ihlalini ortaya koyduğu görüşündedir.

9. Sözleşme'nin 2 (3) (a) sayılı maddesi uyarınca, Taraf devletin başvuru sahiplerine etkili bir hukuk yolu sağlama yükümlülüğü vardır. Bu, Taraf devletin, Sözleşme kapsamındaki hakları ihlal edilen bireylere, mevcut davada başvuru sahiplerinin maddi tazminat istemediklerini de dikkate alarak eksiksiz bir telafi sağlamasını gerektirir. Buna göre Komite, mevcut davada, iddianın esaslarına ilişkin görüşlerinin tespit edilen ihlal için yeterli bir çözüm oluşturduğunu değerlendirmektedir. Bununla birlikte, Taraf devletin ayrıca, benzer ihlallerin gelecekte de meydana gelmesini engellemek için tüm gerekli adımları atma yükümlülüğü vardır; bu adımlar, Taraf devletin mahpuslara yönelik oy kullanma kısıtlamalarına ilişkin mevzuatını ve bu mevzuatın uygulamasını, Sözleşme'nin 25 (b) sayılı

29

Hirst - Birleşik Krallık (No. 2), paragraf 70 ve *Yevdokimov ve Rezanov - Rusya Federasyonu*, Komite üyesi Fabián Omar Salvioli'nin bireysel görüşü (mutabık), paragraf 7. Ayrıca bkz. *August ve Diğer - Seçim Komisyonu ve Diğerleri*, paragraf 18.

30

Hirst - Birleşik Krallık (No. 2), paragraf 70; *Scoppola - İtalya (No. 3)*, Hakin David Thór Björgvinsson'un muhalefet serhi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, *Frodl - Avusturya*, Başvuru No. 20201/04, Karar, 8 Nisan 2010.

maddesi kapsamındaki yükümlölükleriyle uyumlu hale getirmek için gözden geçirmesini de içerir.

10. Komite, Taraf devletin İhtiyari Protokol'e taraf olarak, Komite'nin Sözleşme'nin ihlal edilip edilmediğini belirleme yetkinliğini kabul ettiğini ve Sözleşme'nin 2^{nci} maddesi uyarınca, Taraf devletin Sözleşme'de kabul edilen hakları kendi toprakları dahilinde bulunan ve kendi yargı yetkisine tabi olan tüm bireylere sağlamayı ve bir ihlalin meydana geldiği belirlendiğinde etkili bir hukuk yolu sağlamayı taahhüt ettiğini akılda tutarak, Taraf devletten Komite'nin görüşlerini yürürlüğe koymak için alınan önlemler konusunda 180 gün içinde bilgi almak istemektedir. Taraf devletten ayrıca mevcut görüşleri yayınlaması ve Taraf devletin resmi dillerinde geniş çaplı olarak dağıtması istenmektedir.
